

En affärsman och förkämpe i riksdagen

(Av Niklas Hertzman, Lund)

Jöns Peter Hemberg föddes den 24 september 1763 i Maglehems församling. Jöns var barnbarn till Truls Sjöstedt och hans hustru Christina Malm. Jöns var äldsta son till Truls och Christinas enda dotter Elisabeth Catharina Sjöstedt och hennes man Carl Hemberg. När Jöns Peter föddes så blev Truls och Christina morfar och mormor för första gången. När Jöns Peter döptes den 25 september bars han till dopet av sin mormor. Fadrdar var trumpetaren Julius Siöstedt, trumpetaren Nils Siöstedt, jungfru Marna Reslow och jungfru Anna Catharina Mask.

Jöns Peter Hemberg var en av många som flyttade in till en större stad i sin ungdom. I Jöns Peters fall flyttade han till Ystad. Han blev en av de affärsmän, som i likhet med en del av sina branschkollegor verkligen förstod att dra nytta av de unika möjligheter till förtjänst och ett bättre liv, som uppstod för svenskt vidkommande genom Napoleons kontinentalsystem. Han lade under några få, hektiska år grunden till en mångmiljonförmögenhet, vilket i den tidens penningvärde var en enorm förmögenhet.

Jöns Peter (E335) Hemberg (1763-1834)

Man ser ofta att hans förnamn stavas med en fransk touch, Jeuns. Kanske ansåg han sitt dopnamn Jöns var för enkelt, när han steg mot samhällets höjder, som rådmän, riksdagsman, kommerseråd, bankman, godsägare och en av Ystads mest förmögna personer.

Jeuns Peter handlade med nästan allt som det var bra förtjänst på. Han handlade med spannmål, stenkål, timmer, järn, öl, vin, salt, kryddor, tobak, bomull, silke mm. Jeuns Peter grundade även tillsammans med Gustaf Hagerman och Gustaf Berghman Skånska Privatbanken, som började sin verksamhet 1831. De grundade Privatbanken mest som en aktion mot den ett par år tidigare stiftade Sparbanken och mot dem som stod bakom den.

Jeuns Peter gifte sig först som 40-åring den 3 februari 1803 med 25-åriga Maria Christina Giutzelke, som var dotter till rådmannen i Ystad Jacob Emanuel Giutzelke och hans hustru Fredrika Elisabet Gryning. Maria Christina Giutzelke hade en syster som var gift med Carl Martin Lundgren. De båda svågarna Jeuns Peter Hemberg och Carl Martin Lundgren var inte precis bästa vänner, utan stod mot varandra i de flesta frågor som rörde stadens styrelse och förvaltning. Jeuns Peter bekämpade med hårda, och kanske inte alltid helt grannliga, medel Lundgren och hans strävan efter ett allenarådande inflytande i staden.

Maria Christina Giutzelke föddes den 24 september 1778 och dog den 14 april 1838 i Ystad. Makarna Hemberg fick fyra kända barn. Äldste sonen hette Carl Jacob som föddes den 7/2 1804 i Ystad. Han var handelsman och vice konsul i Ystad. Carl Jacob dog ogift den 16/10 1853 i Ystad. Nästa son döptes till Fredrik Elias Hemberg. Han kallade sig själv dock Fritz. Fritz föddes den 25/7 1812 i Ystad och dog den 26/9 1891 på sitt gods i Smedstorp. Fritz var gift med Clara Wilhelmina Åkerblom (1826-1920). Nästa barn i skaran var en dotter. Hon hette Petronella (Nelly) Maria Hemberg och föddes den 23/5 1815 i Ystad. Nelly dog den 4/3 1878 i Köpenhamn. Hon var gift med generalkonsuln i Köpenhamn Frans Anton Ewerlöf (1799-1883). Tredje sonen föddes den 10/12 1822 i Ystad. Han döptes till Adolf Ludvig Hemberg och dog barnlös den 2/6 1867 i Ystad. Även han var liksom sin äldre bror handelsman och vice konsul. Adolf Ludvig var gift två gånger. Första gången med Beata Helena Kobel (1828-1853) och andra gången med Charlotte Fredrique Rosencrantz (1840-1904).

Jeuns Peter hade sin handelsgård i kvarteret Disa, omedelbart väster om Mariakyrkan i Ystad. Dessa byggnader togs över av "Gussingarnas" stamfader Nils Pehrsson på 1840-talet.

Som en väl ansedd borgare i Ystad, utsågs Jeuns Peter att representera staden vid flera riksdagar. Han var riksdagsman för Ystad 1823, 1828-30 och 1834-35. Trots ett talfel - han uttalade "s" som "t" - var Jeuns Peter mycket aktiv i riksdagsarbetet och han höll, trots sitt handikapp, anföranden med stor inlevelse. Jeuns Peter lyckades att skaffa Ystad många ekonomiska förmåner av olika slag, bland annat för den kostsamma hamnutbyggnaden. Jeuns Peter bekämpade också Trelleborgs strävan att

återfå sina handels- och stadsrättigheter och därmed bli en allvarlig konkurrent till Ystad.

Sin förmögenhet placerade Jeuns Peter till stor del i olika fastigheter och jordgods. Han blev 1805 föreståndare för stadens auktionskammare och hade därigenom speciella möjligheter att förvärva gårdar och tomter. Hans fastighetsförvärv sträckte sig även ut på landsbygden. Här köpte han godsens Öja 1812, Tunbyholm 1818 och Smedstorp 1820.

Öja, strax norr om staden, var den Hemberska familjens favorittillhåll, kanske mest på grund av dess närhet till Ystad, men troligen också på grund av den vackra utsikten över stad, land och hav därifrån. Öja fungerade som familjens sommarresidens och kommerserådinnan kunde där få fritt utlopp för sin hortikulturella hobby.

Jeuns Peter Hemberg köpte Öja av greve Erik Ruuth på Marsvinsholm. Denne hade under 1800-talets första år sammanfört ett antal av honom ägda hemman till en större jordbruksenhet och försett den med ekonomi- och bostadsbyggnader. De senare var de så kallades ”gula längorna” som knappast kunde betraktas som corps-de-logier eller mangårdsbyggnader. När familjen Hemberg huserade på Öja var det alltså inte av den slotts- eller herrgårdskaraktär, som det är idag. Det var först under en senare ägare, lagman Sylvan, som en sådan byggnad uppfördes.

Jeuns Peter hade nio syskon, varav sex uppnådde vuxen ålder. Tre av syskonen följde med Jeuns Peter till Ystad. Det var två bröder, Lave som var fågerifaktor och Severin, som arbetade som magistratssekreterare, samt en syster Johanna Fredrika, som var gift med handelsmannen Carl Gustaf Gram d.ä.

Jeuns Peter Hemberg dog i kolera i Stockholm den 1 september 1834 under pågående riksdag. Han begravdes på Stockholms Norra kyrkogård. Efter hans frånfalle delades jordgodsen upp så att äldste sonen Carl Jacob fick Öja, sonen Fritz erhöll Smedstorp och dottern Petronella Maria, som var gift med generalkonsuln Frans Anton Ewerlöf fick Tunbyholm. Den tredje brodern komparerades på annat sätt.

Jeuns Peters son Fritz Hemberg utökade sitt fastighetsinnehav genom köp av Gustaf Hagermans hus vid Norreport i Ystad. Här tillbringade han vinterhalvåret. Sommartid bodde han med familjen på Smedstorp.

Det fina och välproportionerade vita prattricierhuset vid Stortorgetts nordvästra hörn, det ”Hemberska huset”, som det än idag kallas, uppfördes av Carl Jacob Hemberg. Arkitekt och byggmästare anses Johann Bourghadt ha varit. Han var från Greifswald. Carl Jacobs affärer var emellertid inte så lyckade som hans pappas. Han gick i

konkurs 1845 och huset övergick i handelsmannaänkan Jacobina Krooks ägo. 1852 sålde hon det till Kongl. Postverket som inredde det till postkontor och där blev även senare en telefonstation.

Fritz Hemberg på Smedstorp hade bland annat sonen Eugen, som fick en märklig levnadsbana. Han utbildade sig till jägmästare och fick sin första tjänst i Arjeplog. Eugen företog en mängd studieresor utomlands, bland annat till Ryssland, Finland, Polen och Riesengebirge. 1880-88 var han förvaltare av de Silfverschöldska skogsegendomarna i Västergötland och blev 1881 medlem av H M Konungens jaktklubb. 1888-95 var han ägare till fädernegodset Smedstorp.

Eugen Hemberg (1845-1946), sonson till Jöns Peter Hemberg.

Eugen Hemberg var gift med sin nästkusin Agnes Matilda Lundgren, en sondotter till kommerserådet Carl Martin Lundgren. Makarna levde dock åtskilda den mesta av tiden. Agnes Matilda bodde vid Lilla Strandgatan i Ystad och Eugen var verksam som jägmästare i Växjö.

Eugen har författat en mängd böcker och skrifter, mest av teknisk karaktär. Dock måste ”En nittioåringens minnen” framhävas, som innehåller mycket intressant läning om Ystad. Eugen avled 1946, över 100 år gammal.

Källor: Gunnar Lundquist: Profiler i gamla Ystad.
Diverse kyrkoböcker på Landsarkivet i Lund.
Anteckningar från den Sjöstedtska släktföreningens pärm.